

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถในการแสดงออกถึงสิ่งที่มีอยู่ในตัวเด็กอาจจะแสดงออกในรูปของการพูด การกระทำ การผลิต การแสดงออกทางความคิดใหม่ ๆ และแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นสมบัติประจำตัวของเด็กแต่ละคนซึ่งจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับโอกาสที่จะได้รับการส่งเสริมและการแสดงออกอย่างถูกต้องเหมาะสม ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้พัฒนาขึ้นได้ โดยเฉพาะการสอนที่สนับสนุน และเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความสามารถของตนเองอย่างอิสระมีการสร้างสิ่งเร้า หรือจัดสิ่งแวดล้อม กระตุ้นให้เด็กคิดแก้ปัญหาหลาย ๆ แบบด้วยตนเอง ฝึกให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และให้เด็กได้เรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง

ความคิดสร้างสรรค์ นับเป็นความสามารถที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งมีคุณภาพมากกว่าความสามารถด้านอื่น ๆ และเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ (อารี รังสินันท์, 2526 : บทนำ) ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังเร่งพัฒนาประชากรให้มีประสิทธิภาพ และให้มีความสามารถตามความต้องการของสังคมในปัจจุบัน เพราะประชากรเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่สุดในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้น จึงควรส่งเสริมประชากรให้มีการพัฒนาสติปัญญา โดยเฉพาะการพัฒนาให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพราะคุณสมบัติด้านนี้มีความสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ

ประทีป สยามชัย (2526 : 35) กล่าวว่า "...บุคคลในสังคมจะต้องมีความคิดสร้างสรรค์ มองเห็นแนวทางใหม่ ๆ ในการปรับปรุงชีวิตของตนเองและสังคม ปรับปรุงของเดิมที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันสร้างสิ่งใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน..." ด้วยเหตุนี้ประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่ายิ่งต่อการพัฒนา ดังความเห็นของ ฟินิจ ศรีจันทร์ดี (2525:110) ที่กล่าวว่า...ความเจริญก้าวหน้าของประเทศจะมากน้อยเพียงใดนั้น ความคิดสร้างสรรค์ของคนของประเทศนั้นย่อมมีบทบาทสำคัญหรือองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง ประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้ามาก ๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวตลอดเวลา เพราะประชาชนในประเทศของเขามีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ และกล้าจะนำจินตนาการสร้างสรรค์ปฏิบัติให้เป็นจริงจนเกิดประโยชน์มากมายแก่มนุษย์...

การศึกษาระดับประถมศึกษา จึงได้เน้นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ และกระบวนการกลุ่ม ในการจัดการเรียนการสอน ยังได้กำหนดให้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534 : 1-3)

กระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนนั้น ยังไม่ได้ตอบสนองจุดมุ่งหมายเรื่อง การจัดสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการแสดงความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กมากนัก เพราะจากผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 และ 2521 ของคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า การสอนของครูไม่แตกต่างกันครูใช้วิธีเดิมคือ อธิบายและสรุปให้นักเรียนจด มีการใช้กิจกรรมอภิปราย บทบาทสมมุติ และการทดลองน้อยมาก (ฉันทนา ภาคบงกช, 2528 : 2)

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ สามารถกระทำได้ในทุกวิชา เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย โดยเฉพาะวิชาศิลปะศึกษา เพราะเป็นวิชาที่มีลักษณะกิจกรรมที่เน้นแสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ โดยครูจะต้องจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับบุคลิกภาวะของเด็ก ทั้งยังเป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ศิลปะศึกษายังเป็นวิชาที่มีเนื้อหาส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการอันจะเป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีและพัฒนาบุคลิกภาพให้กับเด็ก (โกศล ภูลอย, 2532 :5)

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน วิธีการเรียนการสอนและกฎระเบียบของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี เป็นวัยที่กำลังต้องการแสดงออกทางความคิดชอบสำรวจค้นคว้าด้วยตนเอง และการนำกิจกรรมศิลปะศึกษาเข้ามาจัดให้เด็กได้ปฏิบัติจริงจะทำให้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี การส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะจะช่วยสร้างเสริมประสบการณ์ตรงให้เด็กได้ดี โอกาสสัมผัสกับสิ่งที่ตนสร้างขึ้น ได้ใช้ความสามารถทั้งทางมือ ทางตา และทางด้านความคิดให้มีความสอดคล้อง สัมพันธ์กันในที่สุดจะเกิดบริบททางศิลปะ เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตามกระบวนการและกลวิธีของการทำงานทำให้เกิดความเชื่อมั่นมีทัศนคติที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง ซึ่งตรงกับความคาดหวังของ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่มุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และทำงานอย่างมีระบบ การเขียนภาพระบายสีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะศึกษา มีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้เด็ก

ทุกเพศ ทุกวัย ได้มีโอกาสแสดงออกมาในรูปแบบของจินตนาการ อาจจะเหมือนหรือไม่เหมือน
 ธรรมชาติก็ได้ (วีรัตน์ พิษณุไพบูลย์, 2524 : 1) การเขียนภาพระบายสีเป็นกิจกรรมเบื้องต้นของ
 การแสดงออกของเด็กที่จะถ่ายทอดบรรยาย ความรู้สึกนึกคิดเชิงประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต
 ประจำวัน โดยใช้วิธีการวาดภาพเป็นสื่อ ไปสู่ผู้อื่น (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2520 : 8) การเขียนภาพเป็น
 การเรียนรู้ที่วิธีหนึ่งเพราะการที่ได้วาดภาพสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างน้อย เด็กก็ต้องมีความสังเกตและทำ
 ความเข้าใจแล้วจึงสะท้อนออกมาเป็นภาพวาดได้ แม้ว่าภาพที่ถ่ายทอดออกมานั้นยังไม่ถูกสัดส่วน
 ที่เป็นจริงอันเนื่องมาจากวุฒิภาวะของเด็ก (ผดุง พรหมมูล, 2524 : 3)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ขึ้น โดยการ
 สืบเคราะห์จากแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ของทอร์เรนซ์, กิลฟอร์ด และ
 อารี รังสินันท์ โดยผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า การเรียนศิลปศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดย
 การใช้กิจกรรมเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์กับการเรียนตามวิธีปกตินั้น จะพัฒนาความ
 คิดสร้างสรรค์ของนักเรียนแตกต่างกันหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ในการเขียนภาพระบายสี ของนักเรียนชั้นประถม
 ศึกษปีที่ 6 ก่อนและหลังได้รับการสอน โดยการใช้กิจกรรมเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้า
 สรรค์
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ในการเขียนภาพระบายสี ของนักเรียนชั้นประถม
 ศึกษปีที่ 6 ก่อนและหลังได้รับการสอนตามวิธีปกติ
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ ในการเขียนภาพระบายสี ของนักเรียนชั้นประถม
 ศึกษปีที่ 6 ที่เรียนโดยการใช้กิจกรรมเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์กับการสอนตามวิธี
 ปกติ

สมมติฐานของการวิจัย

1. ความคิดสร้างสรรค์ในการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลัง
 ได้รับการสอน โดยการใช้กิจกรรมเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนได้รับการ
 สอน
2. ความคิดสร้างสรรค์ในการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังได้
 รับการสอนตามวิธีปกติสูงกว่า ก่อนได้รับการสอน

3. ความคิดสร้างสรรค์ในการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอน โดยการใช้กิจกรรมเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์ สูงกว่าการสอนตามวิธีปกติ **ความสำคัญและประโยชน์**

1. ผลการวิจัยจะเป็นแนวทางในการพัฒนาค่าน้ำหนักการใช้ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาให้มีความคิดสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น
2. ส่งเสริมให้ครูได้ใช้กิจกรรมการเขียนภาพระบายสี จากใบงานสร้างสรรค์ไปใช้สอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนศิลปะศึกษา
3. เป็นแนวทางสำหรับผู้ที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าทางด้านความคิดสร้างสรรค์จากการใช้กิจกรรมการเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยได้ดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2544 ในโรงเรียนเจริญศรีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 จำนวน 70 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเจริญศรีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 จำนวน 60 คนใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีจับฉลากแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 30 คน แล้วจับฉลากอีกครั้ง จับเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดย

2.1 กลุ่มทดลอง เรียนศิลปะศึกษาโดยการใช้กิจกรรมเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์

2.2 กลุ่มควบคุม เรียนตามวิธีปกติ

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ คือ วิธีสอน 2 วิธี ได้แก่

3.1.1 การสอนโดยใช้กิจกรรมเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์

3.1.2 การสอนตามวิธีปกติ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

- ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency)
- ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility)
- ความคิดริเริ่ม (Originality)
- ความคิดละเอียดลออ (Elaboration)

4. เนื้อหาในการทดลอง

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลองเป็นเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาศิลปศึกษา การเขียนภาพระบายสีและสิ่งแวดล้อม ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533)

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้ความหมายของคำและข้อความที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ให้เข้าใจตรงกันจึงได้ กำหนดความหมายของคำ และข้อความดังต่อไปนี้

1. ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถด้านหนึ่งของสมองในการคิดได้หลายทิศทาง (Divergent thinking) เพื่อตอบสนองสิ่งเร้าที่ปรากฏเป็นความคิดในสิ่งที่แปลกใหม่ไปจากเดิม เป็นการกระทำที่บุคคลเลือกจากประสบการณ์ที่ผ่านมาเพื่อสร้างรูปแบบใหม่ ความคิดใหม่ที่แตกต่างกันในหลายทิศทาง มีความฉับไวในการคิดในการแสดงออก หรือผลิตผลงานใหม่ที่มีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ความคิดสร้างสรรค์นี้ประกอบด้วย ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ

1.1 ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดได้รวดเร็ว และมีปริมาณมาก แยกต่างออกไปโดยไม่ซ้ำกันในเวลาที่จำกัด

1.2 ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการคิดหาคำตอบให้ได้หลายประเภท หลายชนิด ไม่ขึ้นอยู่กับรูปแบบเดียว คิดค้นแปลงจากสิ่งหนึ่งไปเป็นหลายประเภทได้

1.3 ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่คิดสิ่งที่แปลกใหม่แตกต่างจากความคิดง่าย ๆ ธรรมดา ๆ และแตกต่างจากคนอื่น ๆ

1.4 ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความคิดในรายละเอียด หรือเพื่อแตกต่างหรือขยายความคิดหลักให้ได้ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ความคิดสร้างสรรค์ ดังกล่าว วัดด้วยแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยรูปภาพเป็นสื่อ แบบ ก. (The Torrance Test of Creative Thinking Figural Form A.) ของทอร์แรนซ์ ซึ่งอาร์ริงสันท์ ได้นำมาดัดแปลงเป็นภาษาไทยไว้เมื่อปี พ.ศ. 2521 (กรมการฝึกหัดครู, 2522 :11)

2. การเรียนตามแนวการสอนตามวิธีปกติ หมายถึง การเรียนศิลปะศึกษาเรื่องการเขียนภาพระบายสีตามแนวการสอนของกรมวิชาการ ซึ่งมีขั้นตอนในการเรียนดังนี้

- 2.1 ชื่อเรื่อง
- 2.2 สรุปสาระสำคัญ
- 2.3 จุดประสงค์การเรียนรู้
- 2.4 กิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.5 สื่อและอุปกรณ์
- 2.6 การประเมิน

3. การสอนโดยใช้ กิจกรรมการเขียนภาพระบายสีจากใบงานสร้างสรรค์ หมายถึง กิจกรรมเขียนภาพระบายสีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีของกิลฟอร์ด, ทอร์แรนซ์ และอาร์ริงสันท์ ที่กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นลักษณะของแนวคิด อเนกนัย (Divergent Thinking) ที่คิดได้หลายทาง ซึ่งประกอบไปด้วย ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ ซึ่งลักษณะของกิจกรรมจะเป็นใบงานแผ่นเดียว ที่มีเรื่องราวสั้น ๆ และมีรูปภาพแทรกเป็นระยะ ใบงานจะเร้าและสร้างสรรค์ผู้เรียนด้วยเรื่องราวและรูปภาพ ประกอบกับการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีอิสระทางด้านการแสดงออกทางด้านความคิดและจินตนาการในการวาดภาพ การตั้งชื่อเรื่อง รวมทั้งได้แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างมีอิสระ ซึ่งมีองค์ประกอบและขั้นตอนในแผนการสอนดังต่อไปนี้

- 3.1 ชื่อเรื่อง
- 3.2 สรุปสาระสำคัญ
- 3.3 จุดประสงค์การเรียนรู้
- 3.4 กิจกรรมการเรียนการสอน
  - ครูเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียน และนำเข้าสู่บทเรียน
  - ครูแจกใบงานสร้างสรรค์อธิบายการปฏิบัติกิจกรรม ต่อจากนั้น ให้นักเรียนอ่าน

ใบงานสร้างสรรค์

- นักเรียนวาดภาพพระบายสีอย่างมีอิสระ ตามความสนใจและจินตนาการจากที่ได้อ่านใบงานแล้วพร้อมกับตั้งชื่อเรื่อง
- นักเรียนแสดงผลงาน ครูและเพื่อน ๆ ร่วมกันวิจารณ์ ผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านต่าง ๆ ดังนี้
  - 1) ความคิดริเริ่ม
  - 2) ความคิดคล่องแคล่ว
  - 3) ความคิดยืดหยุ่น
  - 4) ความคิดละเอียดลออ

(แสดงผลงานของนักเรียนทุกครั้งหลังกิจกรรม)

5. สื่อและอุปกรณ์

6. การประเมินผล